

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ОГОРОДНИК ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF OGORODNIK v. UKRAINE)**

(Заява № 29644/10)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

5 лютого 2015 року

ОСТАТОЧНЕ
05/05/2015

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Огороднік проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Марк Віллігер (*Mark Villiger*), Голова,
Бошт'ян М. Зупанчіч (*Boštjan M. Zupančič*),
Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),
Вінсент А. Де Гаetano (*Vincent A. De Gaetano*),
Андре Потоцький (*André Potocki*),
Хелена Єдерблум (*Helena Jäderblom*),
Алеш Пейхал (*Aleš Pejchal*), судді,

та Клаудія Вестердік (*Claudia Westerdiek*), Секретар секції,
після обговорення за зачиненим дверима 13 січня 2015 року
постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 29644/10), яку 5 травня 2010 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Максим Анатолійович Огороднік (далі – заявник).

2. Інтереси заявника, якому було надано правову допомогу, представляли пані Ю. Заїкіна та пан Л. Гулуа, юристи, які практикують у м. Харків. Уряд України (далі – Уряд) представляв В.о. Уповноваженого, на той час - пан Маркіян Бем.

3. Заявник зокрема стверджував, що зазнав жорстокого поводження працівників міліції і що за цим фактом на національному рівні не було проведено ефективного розслідування. Він також скаржився, що було порушено його право не свідчити проти себе і що на початкових стадіях кримінального провадження щодо нього йому було відмовлено у доступі до захисника.

4. 10 грудня 2012 року про заяву було повідомлено Уряд.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

5. Заявник народився у 1983 році і наразі відбуває покарання у вигляді позбавлення волі у Бердичівській виправній колонії № 70.

6. На час подій заявник вже мав чотири судимості, зокрема за вчинення крадіжки. Його було звільнено з установи виконання покарань у жовтні 2007 року.

7. Починаючи з січня 2008 року, у Київській та Вінницькій областях було вчинено низку збройних розбійних нападів та крадіжок.

8. 16 липня 2008 року працівники Управління по боротьбі з організованою злочинністю УМВС України у Вінницькій області, отримавши попередні дані про можливу причетність заявника до вищезазначених злочинів, затримали його разом з його братом та знайомим. Працівники міліції наблизилися до них, коли ті перебували в автомобілі на заправці. Останні спробували втекти, але безуспішно. Працівники міліції вибили скло у боковому вікні та, подолавши опір осіб, які знаходились всередині, силою витягли їх назовні і застосували до них наручники. Двоє перехожих були свідками цієї події і надали письмові пояснення міліції, у яких все вищенаведене підтвердили.

9. У легковій машині було знайдено кілька пістолетів, газові балончики, ювелірні вироби та кілька пар рукавичок.

10. Працівники міліції склали рапорт, у якому зазначалося, що затримані виявили злісну непокору їхнім наказам та намагалися втекти, у відповідь на що до них було застосовано прийоми рукопашного бою та наручники. У рапорті зазначалося, що вогнепальна зброя не застосовувалася.

11. Того ж дня 16 липня 2008 року заявник зізнався у кількох епізодах крадіжок та розбійних нападів. Він також написав розписку з приводу того, що не має претензій до працівників міліції і що до нього не застосовувалися заходи фізичного або психологічного впливу.

12. 17 липня 2008 року працівники міліції склали протокол про вчинене заявником адміністративне правопорушення (за законодавством України незначне правопорушення). У ньому зазначалося, що під час його затримання у порушення статті 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення заявник виявив злісну непокору законним вимогам працівників міліції (див. пункт 67).

13. Того ж дня заявник написав пояснення, у якому зазначив, що під час затримання чинив опір працівникам міліції і намагався втекти, та що він розкаюється у вчиненому.

14. Того ж дня Замостянський районний суд м. Вінниці (далі – Замостянський суд) застосував до заявника адміністративне стягнення за вчинення адміністративного правопорушення передбаченого статтею 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення, у вигляді адміністративного арешту строком на десять діб, починаючи з 11 год 20 хв 16 липня 2008 року.

15. З матеріалів справи випливає (див. пункт 42), що 17 липня 2008 року після поміщення заявника до Вінницького ізолятора тимчасового тримання (ІТТ) його оглянули лікарі. Огляд виявив

подряпини та синці на правому плечі заявника. Не було зафіксовано жодних скарг або клопотань заявника про надання медичної допомоги.

16. 16, 17, 18, 19 та 22 липня 2008 року заявник письмово давав визнавальні покази щодо численних епізодів крадіжок та розбійних нападів, вчинених ним у Вінницькій та Київській областях. Усі його визнавальні покази супроводжувалися письмовими примітками слідчого, також підписаними заявником, про те, що останньому було роз'яснено його права. Більше того, кожні визнавальні покази супроводжувалися письмовою відмовою заявника від свого права на правову допомогу.

17. 25 липня 2008 року слідчий затримав заявника за підозрою в організації озброєної банди, вчиненні численних епізодів крадіжки, розбоїв, відмивання грошей, хуліганства, незаконного поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Заявник підписав протокол та зазначив, що погоджується зі своїм затриманням.

18. 25 та 26 липня 2008 року заявник дав визнавальні покази стосовно інших епізодів крадіжок та розбоїв.

19. 26 липня 2008 року його оглянув черговий лікар-терапевт Вінницької центральної міської клінічної лікарні № 2. Заявник не заявляв жодних скарг і огляд не виявив жодних тілесних ушкоджень або патологій.

20. Того ж дня заявника було перевезено до м. Вишгород, Київська область, де його тримали під вартою до 7 серпня 2008 року у місцевому ізоляторі тимчасового тримання (далі – ІТТ), який заявник описав як металеву клітку у відділі міліції.

21. 28 липня 2008 року Замостянський суд обрав заявнику запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

22. 30 липня 2008 року заявник пройшов у протитуберкульозному диспансері флюорографічне обстеження грудної клітини, при цьому не було виявлено жодних аномалій.

23. 2, 3, 4, та 5 серпня 2008 року заявник повторив свої попередні визнавальні покази і зізнався у вчиненні ще більшої кількості злочинів. Як і раніше, усі ці визнавальні покази супроводжувалися письмовими підтвердженнями роз'яснення заявнику його прав та відмовою заявника від свого права на захисника.

24. 7 серпня 2008 року заявника перевели до Броварського міського відділу ГУ УМВС України в Київській області (далі – Броварський ІТТ). Там заявник пройшов стандартний попередній медичний огляд. Як зазначалося у відповідному журналі, заявник не заявляв жодних скарг і огляд не виявив жодних синців, вошей або корости.

25. 14 серпня та 2 вересня 2008 року заявник знову повторив свої визнавальні покази і відмовився від свого права на захист.

26. 3 вересня 2008 року заявнику викликали швидку допомогу. Це було зафіксовано під записом № 370 у журналі первинного обстеження

і реєстрації надання медичної допомоги особам, які тримаються в ІТТ. Надана Суду Урядом копія журналу закінчується на записі № 369. Додаткові дані щодо стану здоров'я заявника 3 вересня 2008 року відсутні (див. також пункт 57).

27. 9 вересня 2008 року заявнику знову було викликано швидку допомогу. Згідно з довідкою, виданою начальником Броварського ІТТ 27 жовтня 2008 року, це було зроблено за скаргою заявника на головний біль.

28. За твердженнями заявника, 11 вересня 2008 року він поскаржився до Броварської міжрайонної прокуратури Київської області на жорстоке поводження з ним, але його скарга залишилася без відповіді.

29. 11 вересня 2008 року заявника було перевезено з м. Бровари до м. Вишгород .З матеріалів справи випливає (див. п. 42), що після прибуття до Вишгородського ІТТ його оглянув лікар. Було зафіксовано деякі синці на плечах, садно на правій скроні та садно на правому лікті. Згідно з висновком за результатами огляду заявник не заявляв жодних скарг і не звертався по медичну допомогу.

30. 16, 22 та 26 вересня 2008 року заявник повторив свої попередні визнавальні покази та зізнався у вчиненні ще більшої кількості злочинів. Він також підписав відповідні протоколи, підтвердивши, що йому було роз'яснено його права і він відмовився від свого права на захист.

31. 25 вересня 2008 року заявник відмовився приймати продовольчо-речову передачу від своїх батьків, яку йому передала адміністрація Вінницького ІТТ. Як підтверджують пояснення, написані сусідами заявника по камері, він зробив це, оскільки цигарки та продукти харчування були порізані на дрібні шматки. Заявник відмовився підписувати будь-які акти або писати будь-які пояснення.

32. 30 вересня 2008 року досудове слідство було завершено і матеріали справи передано на розгляд суду.

33. 7 жовтня 2008 року заявник звернувся до прокуратури Вінницької області із заявою про те, що з 16 до 26 липня 2008 року з ним жорстоко поводитися працівники Вінницького ІТТ. Стверджуване жорстоке поводження включало в себе побиття, душіння поліетиленовим пакетом та підвішування на металевій перекладині. Заявник також стверджував про отримання погроз про те, що, якщо він не зізнається, його брата довічно позбавлять волі за сфабрикованими обвинуваченнями у вчиненні вбивства. Відповідно, заявник стверджував, що його примусили підписати численні визнавальні покази та відмови від правової допомоги. Він також скаржився, що з 26 липня до 7 серпня 2008 року у Вишгородському ІТТ жорстоке поводження з ним продовжувалося. Заявник зазначав, що хоча його батьки найняли для нього захисника, його постійно примушували

відмовлятися від свого права на правову допомогу. Насамкінець, заявник скаржився, що з 7 до 30 серпня 2008 року він зазнавав від працівників Броварського ІТТ психологічного тиску та принижень. Він зазначав, що його заява до прокурора міста Бровари залишилася без відповіді.

34. 13 жовтня 2008 року заявник подав до Вінницького міського відділу УМВС України у Вінницькій області скаргу на ставлення до нього працівників Вінницького ІТТ, яке він вважав таким, що принижує його гідність. Зокрема він посилався на випадок з продовольчо-речовою передачею, що трапився 25 жовтня 2008 року.

35. Згодом, у невстановлену дату, начальник вищезазначеного відділу міліції за результатами службової перевірки склав висновок, у якому зазначалося, що протягом тримання заявника у ІТТ з 16 до 30 липня 2008 року він не отримував жодних продовольчих передач і що заявник поведився з адміністрацією зухвало та грубо.

36. 14 жовтня 2008 року слідчий СУ УМВС України у Вінницькій області, у провадженні якого знаходилась справа заявника, надав обласній прокуратурі письмові пояснення щодо тверджень заявника про жорстоке поводження. Слідчий стверджував, що заявник та особи, затримані як його співучасники, добровільно надали визнавальні покази та відмовилися від свого права на захисника. Оскільки за тих обставин участь захисника не була обов'язковою, ці відмови було прийнято. Інші причетні працівники міліції надали схожі пояснення.

37. 15 жовтня 2008 року заявник звернувся до Міністра внутрішніх справ України із заявою, що в усіх установах попереднього ув'язнення його було піддано різним видам жорстокого поводження та приниження. Він зокрема стверджував, що 11 вересня 2008 року протягом майже восьми годин з ним жорстоко поводитися працівники Вінницького УБОЗ і що це жорстоке поводження включало в себе побиття, удушення поліетиленовим пакетом, підвішування на залізній перекладені та введення йому бейсбольної бити у задній прохід. Заявник також стверджував, що працівники Вінницького УБОЗ не передали йому продовольчу передачу, вимагали у нього хабара і не дозволили йому зустрітися зі своїм захисником, договір з яким уклали його батьки.

38. 18 жовтня 2008 року у відповідь на скаргу заявника на жорстоке поводження прокуратура Вінницької області винесла постанову про відмову у порушенні кримінальної справи щодо працівників місцевого підрозділу міліції. У причетних працівників міліції було відібрано пояснення і вони заперечили твердження заявника як неправдиві. Як зазначалося у постанові, будь-які ознаки того, що заявник зазнав яких-небудь тілесних ушкоджень або що він скаржився раніше були відсутні. Тому вважалося, що заявник добровільно надав визнавальні покази.

39. 27 жовтня 2008 року начальник Броварського ІТТ, певно на запит прокуратури, видав довідку про тримання заявника у цій установі. У ній зазначалося, що до заявника фізична сила не застосовувалася. Також у довідці зазначалося, що 9 вересня 2008 року заявнику було викликано швидку допомогу у зв'язку з його скаргами на головний біль, але не наводилось деталей.

40. 31 жовтня 2008 року К., захисник, з яким у невизначену дату уклали договір батьки заявника, звернувся до Староміського районного суду м. Вінниця з клопотанням про зустріч із заявником. Того ж дня цей запит було задоволено.

41. 7 листопада 2008 року у Вінницькому СІЗО заявника оглянула комісія лікарів. Комісія визнала стан його здоров'я задовільним. У висновку обстеження зазначалося, що заявник не подавав жодних скарг і у нього не було жодних тілесних ушкоджень. Слід зауважити, що копія вищезазначеного висновку у матеріалах справи, наявних у Суду, у тому вигляді, у якому вона була до повідомлення Уряду про заяву, була дуже поганої якості. Більше того, висновок написано почерком, який ледве можна прочитати. Згідно зі стислим викладом фактів, підготовленим на тій стадії Судом, у зазначеному висновку вказувалось на наявність у заявника кількох синців. Проте, як виявилось пізніше, на одному аркуші було скопійовано два висновки: один – від 7 листопада 2008 року, а інший – від 5 лютого 2009 року, і саме у останньому висновку вказувалось на наявність у заявника тілесних ушкоджень (див. пункт 54).

42. 10 листопада 2008 року старший оперуповноважений ОВС 1-го відділу внутрішньої безпеки (у Вінницькій області) СВБ УБОЗ УМВС у Вінницькій області склав висновок за результатами службової перевірки за скаргами заявника на жорстоке поводження (як стисло викладено у пункті 37). Перевірка в основному складалася з відбору пояснень у причетних працівників міліції, які заперечували факт будь-якого жорстокого поводження з заявником. У висновку зазначалося, що медичні огляди заявника від 17 липня та 11 вересня 2008 року виявили деякі тілесні ушкодження, яких було завдано за нестановлених обставин (більш детально див. пункти 15 та 29). Було прийнято рішення вважати, що службову перевірку закінчено, і за її результатами будь-яких доказів на підтвердження скарг заявника не виявлено.

43. 19 листопада 2008 року прокуратура Вінницької області відмовила у порушенні кримінальної справи щодо працівників Вінницького ІТТ у зв'язку з неналежними умовами тримання заявника та жорстоким із ним поводженням. У постанові зазначалося, що працівників ІТТ було опитано і вони заперечили будь-яке жорстоке поводження із заявником. Вони також стверджували, що він перебував під вартою у належних умовах.

44. 20 листопада 2008 року прокуратура Вінницької області винесла ще одну постанову про відмову у порушенні кримінальної справи – цього разу щодо працівників УБЗОЗ УМВС у Вінницькій області, причетних до затримання заявника та подальших слідчих дій – через відсутність складу злочину в їхніх діях. Працівники УБОЗ стверджували, що 16 липня 2008 року заявник та його спільники виявили злісну непокору наказам працівників міліції. У результаті цього до них було застосовано «заходи фізичного впливу та ... (наручники)». Крім того, за твердженнями працівників міліції, затримані добровільно дали визнавальні покази. Насамкінець, прокуратура зазначила, що 26 та 30 липня 2008 року заявника оглядали лікарі, при цьому не було виявлено жодних тілесних ушкоджень, і заявник не подавав жодних скарг (див. пункти 19 та 22).

45. 4 грудня 2008 року прокуратура Вишгородського району Київської області відмовила у порушенні кримінальної справи щодо працівників Вишгородського районного відділу ГУМВС у Київській області через відсутність у їхніх діях складу злочину. Прокуратурою було вказано, що зазначені працівники заперечили правдивість скарг заявника на жорстоке поводження. Більше того, виявилось, що у кінцевому підсумку заявник сам відмовився від своїх скарг.

46. Того ж дня Броварська міжрайонна прокуратура Київської області також відмовила у порушенні кримінальної справи щодо працівників Броварського районного управління МВС у Київській області у зв'язку з умовами тримання заявника у місцевому ІТТ. Постанова ґрунтувалася на поясненнях відповідних працівників міліції.

47. 5 січня 2009 року заявник відмовився від послуг адвоката, найнятого його батьками, і звернувся до Староміського районного суду м. Вінниці з проханням надати його батькам час для пошуку нового адвоката для нього.

48. 15 січня 2009 року заявник повторив вищезазначену відмову та звернувся до суду із проханням провести судове засідання за участю його сестри, яку раніше було допущено до провадження у якості «цивільного захисника».

49. 15 січня 2009 року заявник звернувся до Староміського районного суду м. Вінниця зі скаргою, що 16 липня 2008 року і пізніше він зазнавав жорстокого поводження працівників міліції. Він стверджував, що усі визнавальні покази та відмови від юридичної допомоги було надано під примусом.

50. Того ж дня заявник також поскаржився до Генеральної прокуратури України на жорстоке з ним поводження під час тримання під вартою.

51. 27 січня 2009 року Староміський районний суд м. Вінниця призначив заявнику безкоштовного адвоката, оскільки батьки заявника не змогли найняти йому нового адвоката.

52. 4 лютого 2009 року Староміський районний суд м. Вінниця доручив прокуратурі Київської області та прокуратурі Вінницької області перевірити скарги заявника на жорстоке поводження.

53. 4 лютого 2009 року заявника оглянув лікар, який засвідчив відсутність будь-яких тілесних ушкоджень, за винятком деяких старих рубців на обох передпліччях. Жодних додаткових деталей щодо цього огляду немає.

54. 5 лютого 2009 року заявник пройшов ще один медичний огляд, яким було виявлено синці на його сідницях розміром 7x10 см та 15x10 см відповідно, а також садна від наручників на зап'ястках. Було зафіксовано ще один синець розміром приблизно 15 x ? см (копія висновку у матеріалах справи у цій частині є нечитабельною; також неможливо прочитати, де саме було виявлено цей синець). Незрозуміло, за яких обставин та де саме проводився цей огляд. Це не прокоментувала жодна зі сторін.

55. 5 березня 2009 року прокуратура Вишгородського району Київської області відмовила у порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції з огляду на їхні твердження, у яких вони заперечували правдивість скарг заявника.

56. 11 березня 2009 року прокуратура Київської області скасувала вищезазначену постанову як передчасну та поверхову. Вона піддала критиці те, що прокуратура Вишгородського району Київської області не з'ясувала, коли та за яких обставин заявника було доправлено до Вишгородського ІТТ перед його перевезенням до Броварського ІТТ, коли його тримали у Броварському ІТТ, яких працівників міліції було приставлено до нього та коли. Більше того, прокуратура Київської області зауважила, що надзвичайно важливо було допитати усіх лікарів, які оглядали заявника та надавали йому медичну допомогу. За твердженнями заявника, саме після тримання його у Вишгородському ІТТ він звернувся по медичну допомогу. Також важливо було проаналізувати усі записи, пов'язані з викликами заявникові швидкої допомоги, а також висновок за його первинним медичним обстеженням у Броварському ІТТ. Насамкінець, скарги заявника щодо відмови у побаченні із захисником слугували підставою для проведення перевірки.

57. 24 березня 2009 року старший дільничний інспектор міліції Вишгородського РВ ГУ УМВС у Київській області видав довідку, у якій зазначалося, що він здійснив виїзд до Броварського ІТТ, де перевіряв «журнал первинного обстеження і реєстрації медичної допомоги особам, які тримаються в ІТТ». Два записи, а саме від 7 серпня та 3 вересня 2008 року, стосувалися заявника. Було опитано

фельдшера швидкої допомоги. Вона впізнала свій підпис під записом від 3 вересня 2008 року і усно засвідчила, що надала заявникові допомогу, що і було зафіксовано у записі. Проте вона відмовилася давати будь-які письмові пояснення. Зазначена довідка не містить додаткових деталей щодо стану здоров'я заявника 3 вересня 2008 року або щодо того, яка саме медична допомога йому надавалася (також див. пункт 26).

58. 6 травня 2009 року Староміський районний суд м. Вінниця визнав заявника винним за сімнадцятьма епізодами крадіжок за обтяжуючих обставин та розбійних нападів, і обрав йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на одинадцять з половиною років з конфіскацією усього належного йому майна. Конфісковане майно включало будинок та легковий автомобіль, який придбали батьки заявника, але суд вважав, що його було придбано в тому числі і за кошти, отримані з доходів від злочинної діяльності заявника. Заявника було виправдано за обвинуваченнями у бандитизмі, відмиванні грошей, хуліганстві та незаконному поводженні зі зброєю. Суд зазначив, що заявник співпрацював зі слідством. На судовому засіданні заявник надав коментарі лише за двома обвинуваченнями: він заперечив свою участь в одному епізоді крадіжки та одному епізоді розбійного нападу і стверджував, що раніше зізнався у вчиненні цих злочинів під примусом. Суд зазначив, що скарга заявника не знайшла свого підтвердження.

59. Заявник оскаржив вирок, стверджуючи, що він добровільно зізнався у вчиненні зазначених злочинів та розкався. Посилаючись на свою співпрацю зі слідством, а також на те, що у нього неповнолітня дитина, заявник просив про пом'якшення вироку. Він також оскаржив вирок у частині, пов'язаній з конфіскацією.

60. 16 липня 2009 року апеляційний суд Вінницької області залишив його апеляційну скаргу без задоволення.

61. 16 грудня 2009 року заявник подав касаційну скаргу. Він стверджував, що рішення нижчестоящих судів мають бути скасовані як такі, що суперечать статті 59 Конституції (право на правову допомогу – див. пункт 65) та статті 398 Кримінально-процесуального кодексу України (що визначає підстави для скасування вироку – див. пункт 66). Заявник стверджував, що він не вчиняв злочини, у яких його було визнано винним, і обмовив себе внаслідок «психофізичного впливу та обману працівників міліції».

62. 26 лютого 2010 року Верховний Суд України відмовив у задоволенні касаційної скарги заявника. Щодо твердження про нібито недобровільний характер його визнавальних показів, Верховний Суд України відмітив, що суд першої інстанції не виявив жодних фактів, що підтверджують будь-який примус заявника і, що заявник не оскаржив цього у своїй апеляційній скарзі. Більше того, Верховний

Суд України зазначив, що скарги заявника на порушення кримінально-процесуального законодавства були надто нечіткими.

63. 18 серпня 2010 року Генеральна прокуратура України направила заявнику листа, у якому зазначила, що вона дала вказівки прокуратурі Вінницької області провести перевірку за його скаргами на жорстоке поводження.

64. 2 вересня 2010 року прокуратура Вінницької області також направила заявникові листа, у якому вказувала, що вона вже відмовила у задоволенні його скарг, зокрема 20 листопада 2008 року (див. пункт 44). Прокуратура також посилалася на аналогічну постанову прокуратури Київської області від 7 листопада 2008 року (у наявних у Суду матеріалах справи немає копії вищенаведеної постанови і немає даних щодо її змісту).

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

A. Конституція України 1996 року

65. У відповідних положеннях Конституції зазначено:

Стаття 59

«Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.»

Стаття 63

«Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.»

B. Кримінально-процесуальний кодекс 1960 року

66. У відповідних положеннях Кримінально-процесуального кодексу України у редакції, чинній на час подій, зазначено:

Стаття 395

Обсяг перевірки справи касаційним судом

«Касаційний суд перевіряє законність та обґрунтованість судового рішення... в тій частині, в якій воно було оскаржене. Суд касаційної інстанції вправі вийти за

межі касаційних вимог, якщо цим не погіршується становище засудженого чи виправданого...»

Стаття 396

Результати розгляду справи судом касаційної інстанції

«У результаті касаційного розгляду справи суд приймає одне з таких рішень:

- (1) залишає вирок, постанову чи ухвалу без зміни, а касаційні скарги чи подання – без задоволення;
- (2) скасовує вирок, постанову чи ухвалу і направляє справу на нове розслідування або новий судовий або апеляційний розгляд;
- (3) скасовує вирок, постанову чи ухвалу і закриває справу;
- (4) змінює вирок, постанову чи ухвалу.»

Стаття 398

Підстави для скасування або зміни вироку, ухвали чи постанови

«Підставами для скасування або зміни вироку, ухвали, постанови є:

- (1) істотне порушення кримінально-процесуального закону;
- (2) неправильне застосування кримінального закону;
- (3) невідповідність призначеного покарання тяжкості злочину та особі засудженого.

Вирок апеляційного суду, постановлений ним як судом першої інстанції, може бути скасований або змінений і в зв'язку з односторонністю, неповнотою дізнання, досудового чи судового слідства або невідповідністю висновків суду, викладених у вироку, фактичним обставинам справи...»

С. Кодекс України про адміністративні правопорушення 1984 року

67. У відповідних положеннях Кодексу України про адміністративні правопорушення у редакції, чинній на час подій, зазначено таке:

Стаття 185

Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції [...]

«Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції при виконанні ним службових обов'язків...

тягне за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, а в разі, якщо за обставинами справи, з урахуванням особи порушника, застосування цих заходів буде визнано недостатнім, - адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.»

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

68. Заявник скаржився, що під час тримання під вартою його було піддано надзвичайно жорстокому поводженню. Він також скаржився на неефективність розслідування з цього питання на національному рівні. Заявник посилався на статтю 3 Конвенції, у якій зазначено:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

A. Прийнятність

69. Уряд стверджував, що скарги заявника на жорстоке поводження є надто нечіткими та непідтвердженими жодними доказами. Тому Уряд запропонував Суду визнати їх з цих підстав неприйнятними.

70. Заявник заперечував проти цього доводу і стверджував, що він надав Суду всю медичну документацію, яку тільки зміг зібрати на підтвердження своїх скарг.

71. Зважаючи на усі документи з матеріалів справи, особливо медичну документацію, що підтверджує наявність у заявника тілесних ушкоджень, Суд не вважає скарги заявника за цим пунктом абсолютно безпідставними. Суд також зазначає, що вони порушують серйозні питання факту та права згідно з Конвенцією, вирішення яких потребує розгляду по суті. Отже, Суд доходить висновку, що ці скарги не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Не було встановлено жодних інших підстав для визнання їх неприйнятними. Тому їх слід визнати прийнятними.

B. Суть

1. Стверджуване жорстоке поводження із заявником

(a) Доводи сторін

72. Заявник наполягав на своїй скарзі. Він посилався на фактичний виклад стверджуваного жорстокого поводження з ним, стисло наведений у його скаргах до національних органів. Заявник також стверджував, що правдивість його скарг підтверджується медичними доказами. У зв'язку з цим він зазначав, зокрема, що кілька разів йому викликали швидку допомогу у зв'язку з наявними у нього тяжкими тілесними ушкодженнями.

73. Уряд стверджував, що заявник не навів жодних деталізованих аргументів або доказів на підтвердження своїх скарг. Уряд також

зазначив, що опір заявника працівникам міліції під час затримання 16 липня 2008 року, а також застосування до нього законної сил були встановленим фактом. Цим пояснювалися тілесні ушкодження, виявлені під час огляду 17 липня 2008 року. Уряд також посилався на низку інших медичних оглядів заявника, а саме: від 26 та 30 липня, 7 серпня та 7 листопада 2008 року, а також від 4 лютого 2009 року, якими не було виявлено жодних тілесних ушкоджень. Уряд стверджував, що ця справа подібна до справи «Олександр Смирнов проти України» (*Aleksandr Smirnov v. Ukraine*), у якій Суд не встановив порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції через відсутність у матеріалах справи переконливих доказів на підтвердження скарги заявника на жорстоке поводження (заява № 38683/06, пп. 52-55, від 15 липня 2010 року).

(b) Оцінка Суду

74. Як неодноразово зазначав Суд, стаття 3 Конвенції є втіленням однієї з найосновніших цінностей демократичного суспільства. Вона категорично забороняє будь-яке катування або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження, незважаючи на обставини поведінки потерпілого (див. рішення у справі «Кудла проти Польщі» (*Kudla v. Poland*) [ВП], заява № 30210/96, п. 90, ECHR 2000-XI).

75. При оцінці доказів щодо жорстокого поводження Суд зазвичай керується критерієм доведеності «поза розумним сумнівом» (див. рішення від 18 січня 1978 року у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*), п. 161, Series A № 25). Проте така доведеність може впливати із сукупності ознак чи схожих неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою. Коли вся чи значна частина інформації щодо подій, про які йдеться, відома виключно органам влади, – як це має місце у справі щодо ув'язнених осіб, які перебувають під контролем органів влади, – і коли у таких осіб під час їхнього ув'язнення з'являються тілесні ушкодження, це породжує відповідні обґрунтовані презумпції щодо фактів. При цьому тягар доведення можна вважати покладеним на органи влади, адже саме вони мають надати задовільні та переконливі пояснення (див. рішення у справі «Салман проти Туреччини» (*Salman v. Turkey*) [ВП], заява № 21986/93, п. 100, ECHR 2000-VII).

76. Повертаючись до фактів цієї справи, Суд зазначає, що скарги заявника щодо тілесних ушкоджень, отриманих під час його перебування під контролем працівників міліції (у вигляді удушення поліетиленовим пакетом, підвішування на залізній перекладині та згвалтування бейсбольною битою), не підтверджені жодними документальними доказами. Водночас з матеріалів справи випливає, що, знаходячись під вартою, у різні проміжки часу заявник зазнав низки тілесних ушкоджень.

77. Хоча медичні огляди заявника від 26 липня та 7 серпня 2008 року не виявили жодних тілесних ушкоджень, 3 та 9 вересня 2008 року заявнику було викликано швидку допомогу, а 11 вересня 2008 року під час медичного огляду було виявлено синці на його плечах та садно на правій скроні і правому лікті (див. пункти 26, 27 та 29). За винятком загальної згадки органів влади про те, що 9 вересня 2008 року заявник скаржився на головний біль, немає жодних даних стосовно того, що спричинило такі виклики швидкої. Хоча розслідування на національному рівні визнало той факт, що заявник отримав вищезазначені тілесні ушкодження, воно зупинилося на висновку про «отримання [заявником] тілесних ушкоджень при невстановлених обставинах», хоча протягом усього цього часу заявник знаходився під вартою (див. пункт 42).

78. З матеріалів справи, які сторони не коментували, також випливає, що 5 лютого 2009 року під час медичного огляду заявника у нього було виявлено кілька великих синців на сидницях та саден на зап'ястях. Важливо, що лише за день до того, 4 лютого 2009 року, заявник пройшов інший такий огляд, який не виявив жодних тілесних ушкоджень. Тому можна припустити, що заявник отримав тілесні ушкодження між 4 та 5 лютого 2009 року. Випадково чи ні, але це сталося одразу після того, як суд першої інстанції доручив органам прокуратури провести перевірку за скаргами заявника на жорстоке поводження (див. пункти 52-54). Суд не оминув увагою і те, що заявник не виявив бажання підтримати свою скаргу пізніше під час судового розгляду його справи. Зважаючи на вищезазначені медичні докази, неможливо виключати, що подальше жорстоке поводження із заявником переконало його не робити цього.

79. Суд визнає відсутність у цій справі всебічних фактологічних деталей та медичних доказів щодо усіх тілесних ушкоджень заявника. Проте належним чином встановлено, що впродовж перебування під вартою заявник кілька разів зазнавав тілесних ушкоджень і що їхнє походження так і не було пояснено. Це те, що відрізняє цю справу від справи «Олександр Смирнов проти України» (*Aleksandr Smirnov v. Ukraine*), з якою намагався провести аналогію Уряд (див. п. 73). У вищенаведеній справі – на відміну від цієї справи – заявника звільнили, і так і не було встановлено, коли саме він отримав тілесні ушкодження: під час перебування під вартою чи лише після його звільнення (пп. 52-55). У цій справі, проте, заявник залишався під контролем працівників міліції протягом усього часу.

80. За таких обставин та зважаючи на те, що на державі лежить тягар надання правдоподібних пояснень щодо тілесних ушкоджень, отриманих особою, яка перебуває під контролем працівників міліції, Суд доходить висновку, що Уряд переконливо не встановив, що тілесні ушкодження, які отримав заявник, зокрема у вересні 2008 року

та лютому 2009 року, були спричинені будь-якими іншими чинниками, а не жорстоким поводженням під час його перебування під вартою.

81. Відповідно, було порушення матеріально-правового аспекту статті 3 Конвенції.

2. Стверджувана неефективність розслідування на національному рівні

(а) Доводи сторін

82. Заявник стверджував, що національні органи влади не доклали вагомих зусиль для встановлення істини щодо жорстокого з ним поводження працівників міліції або для покарання причетних до цього осіб. Заявник зазначав, що органи слідства так і не допитали його як потерпілого від стверджуваного жорстокого поводження, хоча було допитано працівників міліції, і їхні свідчення прийнято як правдиві.

83. Заявник зазначив, що навіть його скарги на такий серйозний випадок жорстокого поводження як зґвалтування бейсбольною битою так і не було перевірено і у зв'язку з цим не було призначено жодних медичних оглядів.

84. Загалом заявник наполягав, що розслідування було поверховим і не було незалежним, оскільки його проведення доручено органам влади, тісно пов'язаним з працівниками міліції, яких заявник звинувачував у жорстокому поводженні.

85. Уряд стверджував, що за кожною зі скарг заявника на жорстоке поводження працівників міліції проводилися негайні та ретельні перевірки, що включали в себе розгляд пов'язаних з цим документів та відібрання пояснень у причетних працівників міліції.

86. Уряд також зауважив, що заявник не оскаржив жодну з винесених за результатами розгляду його скарг постанов органів прокуратури про відмову у порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції.

(b) Оцінка Суду

(i) Загальні принципи практики

87. Суд нагадує, що коли особа висуває небезпідставну скаргу на жорстоке поводження з нею, яке було таким, що порушує статтю 3 Конвенції, це положення, взяте у поєднанні із загальним обов'язком держави за статтею 1 Конвенції, за своїм змістом вимагає проведення ефективного офіційного розслідування. Для того, щоб таке розслідування вважалось «ефективним», воно повинне призвести до встановлення фактів справи та до встановлення і покарання винних осіб. Державні органи влади повинні вживати усіх розумних і доступних їм заходів для отримання всіх наявних доказів, які мають

стосунок до події, зокрема показів свідків та експертних висновків тощо. Будь-які недоліки у розслідуванні, які підбивають можливість встановити у ході розслідування причини заподіяння тілесних ушкоджень або винних осіб, ставлять під сумнів дотримання цього стандарту, а вимоги оперативності і розумної швидкості є безумовними у цьому контексті (див. серед багатьох інших джерел рішення від 28 жовтня 1998 року у справі «Ассенов та інші проти Болгарії» (*Assenov and Others v. Bulgaria*), пп. 102 та наступні, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII). Для того, щоб розслідування було ефективним, особи, відповідальні за проведення слідства і ті, які його проводять, мають бути незалежними як за законом, так і на практиці. Це вимагає не тільки відсутності ієрархічного або інституційного зв'язку з особами, щодо дій яких було подано скаргу, але й також незалежності на практиці (див., наприклад, рішення від 5 листопада 2009 року у справі «Колєві проти Болгарії» (*Kolevi v. Bulgaria*), заява № 1108/02, п. 193). Слідство має закінчуватися обґрунтованою постановою, щоб запевнити громадськість у дотриманні принципу верховенства права (див., *mutatis mutandis*, рішення у справах «Келлі та інші проти Сполученого Королівства» (*Kelly and Others v. the United Kingdom*), заява № 30054/96, п. 118, від 4 травня 2001 року, та «Ляпін проти Росії» (*Lyapin v. Russia*), заява № 46956/09, п. 126, від 24 липня 2014 року). Більше того, поняття ефективного засобу юридичного захисту щодо тверджень про жорстоке поводження також включає у себе ефективний доступ заявника до процесу розслідування (див. вищенаведене рішення у справі «Ассенов та інші проти Болгарії» (*Assenov and Others v. Bulgaria*), п. 117).

(ii) Застосування вищезазначених принципів у цій справі

88. Суд зазначає, що, починаючи з вересня 2008 року, заявник неодноразово скаржився національним органам влади на жорстоке поводження з ним. Розслідування з цього приводу на національному рівні в основному складалося з відібрання пояснень у причетних працівників міліції, хоча за жодних умов не вважалося за необхідне допитати самого заявника. Слідчі органи також не призначали проведення судово-медичних експертиз заявника для перевірки його тверджень.

89. Загалом видається, що спосіб, у який органи влади підходили до розслідування за скаргами заявника, спрямовувався радше на виправдання підозрюваних працівників міліції, ніж на встановлення об'єктивних обставин, за яких заявник отримав тілесні ушкодження.

90. Суд зазначає, що у справі «Каверзін проти України» (*Kaverzin v. Ukraine*) (заява № 23893/03, пп. 173-180, від 15 травня 2012 року) він дійшов висновку, що небажання органів влади забезпечити проведення оперативного та ретельного розслідування скарг підозрюваних у

вчиненні кримінальних злочинів на жорстоке поводження становить системну проблему у розумінні статті 46 Конвенції. Суд вважає, що ця проблема також проявилася і за обставин цієї справи.

91. Із цього випливає, що було порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 ТА ПІДПУНКТУ «С» ПУНКТУ 3 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

92. Заявник також скаржився, що у зв'язку з наданням ним визнавальних показів під примусом та за відсутності юридичної допомоги у його справі не було справедливого судового розгляду. Заявник посилався на пункт 1 та підпункт «с» пункту 3 статті 6 Конвенції, у відповідних частинах яких зазначено таке:

«1. Кожен має право на справедливий ... розгляд його справи ... судом, ... який ... встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення ...

3. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку:

... (с) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя.»

А. Прийнятність

93. Уряд стверджував, що скаргу заявника на те, що він надав визнавальні покази під тиском, слід відхилити як явно необґрунтовану. Щодо скарги заявника на відсутність юридичної допомоги на початковому етапі провадження Уряд зазначив, що заявник не порушував це питання ані у своїй апеляційній, ані у касаційній скаргах. Тому Уряд стверджував, що заявник не вичерпав національні засоби юридичного захисту згідно з пунктом 1 статті 35 Конвенції. З іншого боку Уряд стверджував, що якби заявник вважав, що після оголошення вироку судом першої інстанції у нього не було ефективних національних засобів юридичного захисту, він мав звернутися до Суду із заявою протягом шести місяців після цього.

94. Заявник заперечив проти цих аргументів. Він стверджував, що у своїй касаційній скарзі належним чином заявив скаргу щодо обмеження його доступу до юридичної допомоги на початковому етапі провадження і що Верховний Суд України мав необхідні повноваження для виправлення будь-яких помилок та недоліків у рішеннях нижчестоящих судів. Відповідно, шестимісячний строк для

подання відповідної заяви до Суду має обчислюватися з дати ухвалення Верховним Судом України остаточного рішення у кримінальному провадженні щодо нього. Заявник також стверджував, що скарга про надання визнавальних показів під примусом є належним чином обґрунтованою.

95. Суд зазначає, що він проаналізував аналогічну ситуацію у справі «Сергій Афанасьєв проти України» (*Sergey Afanasyev v. Ukraine*) (заява № 48057/06, пп. 50-53, рішення від 15 листопада 2012 року), у якій заявник в апеляційному провадженні не порушував питання щодо відсутності доступу до захисника, але фактично посилався на це у касаційній скарзі. Суд вважав, що національні органи були достатньою мірою поінформовані про скаргу заявника і у них було достатньо можливостей для виправлення ситуації до того, як про неї буде заявлено на міжнародному рівні.

96. Суд вважає, що у цій справі аналогічний висновок є застосовним з огляду на те, що у своїй касаційній скарзі (див. пункти 61 та 65) заявник чітко заявив про порушення його прав за статтею 59 Конституції (право на правову допомогу). Тому Суд відхиляє заперечення Уряду.

97. Більше того, зважаючи на свої висновки за скаргами заявника за статтею 3 Конвенції (див. пункти 81 та 91), Суд не погоджується з аргументом Уряду, що скарга заявника на порушення його права не свідчити проти себе була абсолютно безпідставною.

98. Суд вважає, що скарги заявника за пунктом 1 та підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вони не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Тому вони мають бути визнані прийнятними.

В. Суть

1. Доводи сторін

99. Заявник стверджував, що від самого початку його було затримано з прихованих мотивів, що дозволило працівникам міліції застосовувати до нього тиск та відмовити йому у доступі до захисника. Заявник зазначав, що численні визнавальні покази, отримані від нього шляхом фізичного жорстокого поводження або психологічного тиску (яке не припинялося навіть після затримання його в якості підозрюваного у вчиненні кримінального злочину, а не особи, яка вчинила адміністративне правопорушення), були використані для забезпечення визнання його винним. Заявник зауважив, що суд першої інстанції не розглядав його скарги на жорстоке поводження працівників міліції.

100. Уряд стверджував, що на початку затримання заявника і регулярно після того йому належним чином роз'яснювалися його права, і що заявник сам неодноразово відмовлявся від свого права на правову допомогу. Уряд також зазначав, що у національних судів не було підстав для сумнівів у добровільному характері визнавальних показів заявника, а отже їхнє посилення на ці визнавальні покази не можна вважати таким, що порушує право заявника не давати покази щодо себе.

2. Оцінка Суду

(а) Загальні принципи

101. Суд, приймаючи до уваги особливу вразливість обвинуваченого на початкових етапах провадження, коли він потрапляє у стресову ситуацію і одночасно має справу з дедалі складнішими положеннями кримінального законодавства, послідовно вказував, що забезпечення доступу до захисника на ранніх етапах є процесуальною гарантією права не свідчити проти себе та основною гарантією недопущення жорстокого поводження. Усі винятки з реалізації цього права повинні бути чітко визначеними, а їхня дія має бути суворо обмежена в часі. Ці принципи є особливо актуальними у випадках серйозних обвинувачень, бо саме тоді, коли особі загрожує найсуворіше покарання, її право на справедливий судовий розгляд має забезпечуватися в демократичному суспільстві максимально можливою мірою (див. рішення у справі «Сальдуз проти Туреччини» (*Salduz v. Turkey*) [ВП], заява № 36391/02, п. 54, ECHR 2008).

102. Як правило, доступ до захисника має надаватися з першого допиту підозрюваного працівниками міліції, за винятком випадків, коли за конкретних обставин відповідної справи продемонстровано, що існують вагомі підстави для обмеження такого права (див. вищенаведене рішення у справі «Сальдуз проти Туреччини» (*Salduz v. Turkey*), п. 55). Право на захист буде в принципі непоправно порушено, якщо визнавальні покази, отримані під час допиту правоохоронними органами без доступу до захисника, використовуватимуться з метою її засудження (там само).

103. Вищезазначені принципи права на захист і права не свідчити проти себе відповідають загальновизнаним міжнародним стандартам прав людини (див. пункт 38), які є основними складовими поняття справедливого судового розгляду та раціональна суть яких пов'язана, зокрема, із захистом обвинуваченого від свавільного тиску органів влади. Вони також сприяють попередженню помилок при здійсненні правосуддя та досягненню цілей статті 6 Конвенції, зокрема дотриманню принципу рівності між органами слідства чи прокуратури та обвинуваченим (див. вищенаведене рішення у справі «Сальдуз

проти Туреччини» (*Salduz v. Turkey*), п. 53, рішення у справах «Биков проти Росії» (*Bykov v. Russia*) [ВП], заява № 4378/02, п. 92, від 10 березня 2009 року, та «Піщальников проти Росії» (*Pishchalnikov v. Russia*), заява № 7025/04, п. 68, від 24 вересня 2009 року). Право не свідчити проти себе передбачає, зокрема, що у кримінальній справі, сторона обвинувачення, намагаючись довести вину обвинуваченого, не може використовувати докази, здобуті всупереч волі обвинуваченого за допомогою методів примусу чи тиску (див. рішення у справі «Яллох проти Німеччини» (*Jalloh v. Germany*) [ВП], заява № 54810/00, п. 100, ECHR 2006-IX, з подальшими посиланнями).

104. Насамкінець, Суд повторює, що будь-яка відмова від гарантованих Конвенцією прав тією мірою, якою вона дозволяється, не повинна суперечити жодному важливому суспільному інтересу, має бути встановлена у недвозначний спосіб та супроводжуватися мінімальними гарантіями, співмірними з важливістю такої відмови (див. рішення у справі «Сейдович проти Італії» (*Sejdovic v. Italy*) [ВП], заява №56581/00, п. 86, ECHR 2006-II).

(b) Застосування вищенаведених принципів у цій справі

105. Повертаючись до фактів цієї справи, Суд зазначає, що, як це впливає з наявних доказів, у липні 2008 року працівники міліції володіли інформацією про причетність заявника до низки розбійних нападів та крадіжок. Саме з метою перевірки цієї інформації вони затримали заявника разом з двома іншими особами 16 липня 2008 року. Проте тримання заявника під вартою з 16 до 25 липня 2008 року було задокументовано як стягнення за адміністративне правопорушення у вигляді непокори законним розпорядженням та вимогам працівників міліції.

106. Суд зазначає, що протягом цього періоду заявник *de facto* вважався підозрюваним у кримінальній справі. Упродовж зазначеного періоду він майже щодня давав визнавальні покази щодо вчинення розбійних нападів та крадіжок, а також неодноразово підписував відмову від правової допомоги. Зосереджуючи увагу на реаліях ситуації, а не на її зовнішньому вигляді та використаній термінології, Суд вважає, що адміністративний арешт заявника був насправді частиною тримання його під вартою як підозрюваного у кримінальній справі (див. рішення у справі «Кафкаріс проти Кіпру» (*Kafkaris v. Cyprus*) [ВП], заява № 21906/04, п. 116, ECHR 2008).

107. Суд неодноразово засуджував практику поміщення особи під адміністративний арешт для забезпечення можливості допитати її в якості підозрюваного у вчиненні кримінального злочину, не дотримуючись її процесуальних прав. Суд зокрема встановлював, що органи влади України часто вдаються до такої практики, щоб, за необхідності, обійти законодавчу вимогу про обов'язкову участь

захисника (див., наприклад, рішення у справах «Леонід Лазаренко проти України» (*Leonid Lazarenko v. Ukraine*), заява № 22313/04, п. 54, від 28 жовтня 2010 року, та «Нечипорук і Йонкало проти України» (*Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*), заява № 42310/04, п. 264, від 21 квітня 2011 року). Цей випадок – інший, оскільки справа заявника не передбачала підстав для обов'язкової участі захисника, навіть якщо б від самого початку заявник формально вважався підозрюваним у вчиненні злочину. Не аналізуючи власне законність адміністративного арешту заявника, що не охоплюється його скаргами за статтею 6 Конвенції, Суд зазначає, що у заявника залишалася можливість вимагати участі захисника або відмовитися від нього як у провадженні про адміністративне правопорушення, так і у кримінальному провадженні. Як вже зазначалося, він неодноразово відмовлявся від цього права. Його відмови не порушували б жодних питань за підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції, якби вони були добровільними та щирими. Проте висновки Суду щодо скарг заявника за статтею 3 Конвенції (див. пункти 81 та 91) вказують на те, що це було не так. Визнавальні покази заявника, надані тоді, коли він не мав захисника, також не можуть вважатися такими, що надавалися свідомо та добровільно.

108. Поза увагою Суду не залишилось і те, що насправді заявник так і не відмовився від більшості своїх визнавальних показів, навіть коли у нього був захисник. Проте заявнику навряд чи можна дорікати у цьому, зважаючи на його явну вразливість та незабезпечення органами влади його фізичної недоторканості і захисту від залякування і жорстокого поводження, навіть на стадії судового розгляду (див. пункт 54). Хоча саме суд першої інстанції був зобов'язаний переконливо встановити, чи були визнавальні покази та відмови заявника від правової допомоги добровільними чи ні, видається, що для цього не було докладено жодних зусиль.

109. Аналогічним чином, розгляд Верховним Судом України скарги заявника на порушення його процесуальних прав був формалістичним.

110. Тому Суд вважає, що права заявника не свідчити проти себе та на правову допомогу було неналежним чином обмежено під час досудового слідства і що це обмеження не було виправлено під час судового розгляду.

111. Для Суду цього достатньо, щоб дійти висновку, що було порушення пункту 1 та підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції.

III. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

112. Заявник також скаржився, не посилаючись на жодні конкретні положення Конвенції, що тримання його під вартою з 16 липня до 5 листопада 2008 року було незаконним. Він також скаржився за

статтею 6 Конвенції, що його захисники не виконували свої обов'язки належним чином; що суди, які розглядали його справу, були упередженими, а судді апеляційного суду отримали від нього хабара; і що визнання його винним загалом було несправедливим. За тим самим положенням він також скаржився на тривалість провадження. Заявник також скаржився, що конфіскація, призначена судами у зв'язку з визнанням його винним, стосувалася майна, яке насправді йому не належало і до якого він не мав стосунку. Насамкінець, заявник скаржився на деякі проблеми з відправленням вихідної кореспонденції зі слідчого ізолятора.

113. З огляду на усі наявні у нього матеріали та тією мірою, якою питання, щодо яких подано скаргу, належать до його компетенції, Суд вважає, що вони не виявляють жодних ознак порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї. Із цього випливає, що ця частина заяви має бути відхилена як явно необгрунтована відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

114. Статтею 41 Конвенції передбачено:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

115. Заявник вимагав повторного розгляду справи та 160 000 євро відшкодування моральної шкоди.

116. Уряд заперечив проти цієї вимоги як безпідставної та у будь-якому разі надмірної.

117. З урахуванням усіх обставин цієї справи Суд погоджується з тим, що заявник вочевидь зазнав моральної шкоди, яку не можна відшкодувати самим лише визнанням порушення. Здійснюючи оцінку на засадах справедливості, Суд присуджує заявнику 12 000 євро відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-яких податків, що можуть нараховуватися.

118. До того ж Суд зазначає, що у випадку, коли особу – як це мало місце у цій справі – було засуджено судом за результатами судового процесу, який не відповідав вимогам Конвенції щодо справедливості, належним способом виправлення такого порушення за загальним правилом є новий розгляд, перегляд або відновлення провадження за вимогою заявника (див., наприклад, вищенаведене рішення у справі

«Леонід Лазаренко проти України» (*Leonid Lazarenko v. Ukraine*), п. 65).

В. Судові та інші витрати

119. Заявник не подав жодних вимог за цими пунктом, окрім клопотання про надання правової допомоги. Тому Суд нічого не присуджує.

С. Пеня

120. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скарги за статтею 3 та пунктом 1 і підпунктом «с» пункту 3 статті 6 (щодо права на юридичну допомогу та права не свідчити проти себе) Конвенції прийнятними, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. *Постановляє*, що було порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції;
4. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 та підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції;
5. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникові 12 000 (дванадцять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-яких податків, що можуть нараховуватися; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової

ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

6. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 5 лютого 2015 року, відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту.

Клаудія Вестердік
(*Claudia Westerdiek*)
Секретар

Марк Віллігер
(*Mark Villiger*)
Голова